

НАУЧНО СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА НА
НИНА КАЛФОВА

Дисертацията е структурирана в две части – текстова част и каталог, съдържащи общо 303 страници. Текстовата част се състои от увод, пет глави, заключение, приложение от изображения, таблици, схеми и карти, и използваната литература. Каталогът също е разделен на две части – текстова част, съдържаща кратко описание на паметниците с информация за тяхното местонамиране, размери и инвентарни номера. Изобразителната част от каталога съдържа както собствени снимки направени по време на работата с материала в Археологически музей в гр. Варна, така и такива от публикации, цитирани по съответния начин.

Въведението се състои от 8 страници, в които са посочени аспектите на формиране на религиозните вярвания и култовите практики. Посочени са основните цели и задачи на изследването. Очертан е териториалния и хронологически обхват на темата с използваните методи на работа (иконографски и стилев анализ, типологична класификация и др.) и състоянието на проучванията. Основна цел на изследването е да се направи опит за обособяване на отделни иконографско-стилови характеристики на оброчните плочки от Одесос и региона. Проследяването на иконографските особености на изображенията би позволило също така да се установят някои практикувани обреди с локализиращи свещени места, важно допълнение към извършените до момента изследвания върху оброчните плочи на Тракийския конник, Аполон, Асклепий, Зевс, Хера, Трите нимфи, Херакъл, Дионис и др. Сред поставените задачи се откроява идентификацията на иконографско-стиловите характеристики на ателиетата с опит за локализиране на храмовите постройките въз основа на местата със струпан посветителски епиграфски материал. Със своите богати възможности за развитие, по отношение на икономиката и търговията, територията на гръцката колония Одесос и нейния хинтерланд дават възможност за развитието на богатата

изразна система в областта на религиозните вярвания, обреди и практики, и по-конкретно техния израз във формата на посветителските изображения от каменна пластика. Хронологическите граници обхващат Античния и Римски период от IV в. пр. Хр. до към IV в. сл. Хр., т.е. периода на икономическия и културен възход на Одесос, когато населението няколко пъти изменя своя религиозен пантеон и може да се проследи по култовите паметници и по оброчните плочи.

Първа глава се състои от 8 страници и разглежда културно-историческия контекст на град Одесос с неговия хинтерланд. В нея се разглежда въпросът за етническия състав на населението, оказал влияние върху култовите практики на почитаните божества.

Втората глава от 33 страници е разделена на три части, посветени на религиозните вярвания и почитаните всеобщи и регионални божества, на храмовите постройките и паметниците на изкуството. На територията на Одесос си дават среща три основни религиозни системи - гръцката, тракийската и римската. Във времето на взаимодействие между различните етноси боговете смесили своите характеристики и качества, а култовете, празниците и дори жреческите ритуали станали общи. Били приобщавани и чужди божества, като фригийската Кибела, персийският Митра, египетският Серапис и др. В зората на своята история жителите на Одесос почитали като свой главен бог и патрон Аполон, защитник на мореплавателите и прорицател. Ранно разпространение имали и предгръцките Кабири, но сред най-почитаните божества били Тракийският конник-Херос, Дарзалас, Асклепий, Великата Богиня майка Бендида, Кибела, Хеката, Зевс и Хера, Херакъл, Хигия, Дионис, Трите нимфи. Почитан в града е също така Хермес, в чест на когото организирали спортните и музикалните състезания Хермайя. Образът на Тракийския конник е до такава степен разпространен в региона на Одесос, че се допуска именно там да е бил създаден. Той е познат като Карабазмос/Карабизмос (свързан с живота след смъртта и лечителството), Пропилайос (охранител на градските порти), табуираното

име Перкос (свързан с пещера, от която периодично се явява на хората), Манимадзос и др. Предполага се съществуването на два храма, посветени на първият покровител на Одесос – Аполон, за когото свидетелстват надпис и главата на статуя от V век пр. Хр. Единственото идентифицирано със сигурност светилище-теменос е посветено на Херос Карабазмос. Тук се локализира и т. нар. теменос, както и вероятно храма на Великия бог на Одесос. Местният стил започва да се откроява в началото на III в. пр. Хр., когато в надгробната и вотивна пластика се появяват ландшафт, детска фигура и жанрово-професионални сцени със свои стилови характеристики, като схематизъм, непропорционалност и статичност на фигурите. В Североизточна България са регистрирани производствени центрове за добив на каменен материал, предимно мек варовик (местността Кайраците на северозападния край на Девненската долина), като на няколко места при Марцианопол са засвидетелствани следи от длета и отпечатьци от вече отстранени каменни блокове. Мраморът произхождал от кариерите на остров Проконесос.

Третата глава се състои от 32 страници и е разделена на 2 части. В първата част се предлага една нова гледна точка по отношение на класификацията на изображенията върху оброчните плочи на Тракийския конник, а във втората е направен опит за набелязване на основни иконографски характеристики на плочите, посветени на други божества по отношение на сюжета, позата, атрибутите, облеклото и накитите. Оброчните плочи с Тракийски конник трудно могат да се поставят в единна хронологическа рамка, но на базата на типологическата зависимост, би могло да се твърди, че плочите от група I са разпространени около II в., от група II се появяват около III-II в. пр. Хр. и продължава да се разпространява до III в. от Хр., от група III с най-усложнен иконографски вариант датират около II – I в. пр. Хр. и се срещат през III в. от Хр. Сред оброчните плочки се откриха и няколко паметника, които са поставени в групата на изключенията по отношение на иконографско-символната система – напр.

